

Oravecz Imre

ÓKONTRI*(részlet a készülő regényből)*

Elmúlt a tél, a háború még tartott, de Magyarország területén megszűntek a harcok. Amíg a határban nem lehetett mit csinálni, hallgatták a hadijelentéseket, amelyek rendre a németek hátrálásáról szóltak. A német tiszt otthagya a rádióját, és amíg le nem merült a telepe, követték a hadi eseményeket. Steve-et aggasztotta, hogy a szövetségesek túl lassan nyomulnak előre, és fennáll a veszélye, hogy a végén egészen az oroszoké lesz Németország legyőzésének dicsősége. Ami nem lett volna igazságos, hiszen nyilvánvaló volt, hogy ha hadieszközökkel és élelmiszerszállítmányokkal nem segítik őket az amerikaiak, nemhogy országukból kiűzni, de megállítani sem tudták volna a németeket.

Márciusban végre kinyílt az idő, és Steve már akkor se tájékozódhattott volna tovább, ha működik az a rádió. Meg kellett kezdeni a tavaszi munkákat, és a legkisebb dolga is nagyobb lett annál, hogy a frontok alakulásával foglalkozzék. A földet nem érdekelte a háború, az, hogy valahol még mindig ölik egymást az emberek. Meg kellett munkálni, előkészíteni, ültetni, vetni bele.

Steve-nek most vetnie nem kellett, a búzát, árpát ősszel beletette. De az ültetés akadályba ütközött. Kukoricája, krumplija lett volna, vónóereje, lova azonban csak egy volt, mert a Csillagot elvitték az oroszok. Márpedig egy lóval lehetetlen szántani. Üres kocsit húzatni, ekekapázni lehet, de szántani nem. Lett volna pénze lovat venni, de egyelőre vásárok nem voltak. Ám ha vannak is, kinek lett volna most eladó lova? Aligha valakinek is. Nem volt ló. A háború megtépázta az állományt, általános volt a hiány. Legjobb lett volna traktorral szántani, csakhogy az üzemanyag híján továbbra sem jöhetett szóba. A HSC R30/35 így merő fémtömeggé redukálódva, kihasználatlanul árválkodott a kocsiszínbén.

Nem maradt más hátra, mint lovat kérni kölcsön. Steve ódzkodott ettől, mert tudta, hogy a szajlai ember nem ad lovat kölcsön. Az a szemefénye, mindennél becsesebb, előbbre való. Előbb kölcsönadná a feleségét, mint a lovát. De nem volt választása, meg kellett próbálnia.

Végigjárta a rokonságot, és mindenhol elutasításra talált. Végül Ferenc bátyja szánta meg, és rendelkezésére bocsájtotta a herélt csődörét, de kikötötte, hogyha közben neki is kell, akkor azonnal hozza vissza, még akkor is, ha nem végzett azzal, amit éppen csinál.

Ami az új viszonyokat illeti, egyelőre nem sok jót tapasztalt, de kizártnak tartotta, hogy olyan szovjet világ lesz, mint Oroszországban van, hogy bolsevik rendszert kényszerítenek az országra. Úgy gondolta, hogy az oroszok nem maradnak itt végleg. Nem maradhatnak, mert nem engedik meg nekik a szövetségesek: az amerikaiak, az angolok, a franciák. Vagy ha mégis maradni akarnának, akkor szembekerülnének azokkal, ami újabb háborút eredményezne, és azt aligha akarhatják, hiszen most ér véget egy, és előbb azt kell kiheverni. Elidőznek itt egy darabig, megsarcolnak bennünket, szívják a vérünket, beleszólnak ebbe-abba, de aztán elkotródnak, és otthon üzik tovább kisdéd játékaikat. Az ország függetlensége helyreáll, és létrejön egy jobb, demokratikusabb rendszer.

Nem volt mindjárt ilyen derűlátó. Először még az is megfordult a fejében, hogy nem kellene-e azonnal csapat-papot itt hagyni, és visszamenni az Egyesült Államokba, ahol már régen véget ért a gazdasági válság? Nem önámítás-, hiú reménykedés-e maradni? Nem kellene-e leszámolni az álmával, belátni, hogy az esetleg végképp valóra válthatatlanná vált? Ebbe közrejátszott az is, hogy megírta a szüleinek: megvannak, élnek, átvészelték a háborút. Erre azt a választ kapta, hogy hála a Jóistennek, örüljenek neki, de most már ne maradjanak tovább, ne kísértsék tovább a sorsot. Azonnal csomagoljanak, hagyják ott a tanyát, és induljanak Amerikába. Már át lehet jönni az óceánon, már van polgári hajóforgalom. Ha akarják, még eléjük is mennek a keleti partra, nem ő maguk, hisz ahhoz túl öregek már, hanem Jim vagy Rose. Ha netán nem lenne annyi pénzük, amennyi a négy hajójegyre kell, az sem akadály, küldenek, csak szóljanak. El onnan, abból az országból, még ha az ókontri is az, el, amíg nem késő, mert ott kommunizmus lesz. Olvasták az újságban. Azt csinálnak az oroszok, azért foglalták el. Az egész világon azt akarnak, de abból nem esznek.

Aztán még egy ilyen megingása volt.

Megint alakultak pártok, lett parlament, és nagyon emlegették a demokráciát, de a helyhatósági tisztségviselőket mégsem választották, hanem felülről nevezték ki. Szajlán például így lett bíró Kusnyár Gábor. Még ennél is jobban elbizonytalanította, hogy beharangozták, eltörlik

a Jurcsek-rendszert, helyette azonban menten egy másikat, egy még szigorúbbat vezettek be. Nem vitatta, hogy a háború szétzilálta országban az élelmiszerellátás biztonsága érdekében átmenetien szükség lehet arra, hogy a földművelők bizonyos termékeiket szabott áron az államnak adják el, de az új beszolgáltatás mértékét túlzottnak tartotta. Tovább nehezítette a parasztember helyzetét, és már-már lehetetlenné tette a gazdaságkódást. Először is igen szűken meghatározták, mi a szükséglet, külön az emberét, külön az állatét. Ez a fejadag esetében negyvenöt kiló búzát tett ki. De minden egyébből is mennyiségeket állapítottak meg, beleértve még olyasmiket is, mint a lencse, borsó vagy hajdinakása, amely utóbbit Steve nem is ismerte. Ami a szükségleten felül termett, azt hatósági áron egy erre kijelölt kereskedőn keresztül be kellett szolgáltatni, és ez a hatósági ár lényegesen alacsonyabb volt, mint korábban. És természetesen kötelezettségeket írtak elő, amelyeknek értelmében a megművelhető földterületnek legalább a felét fel kell szántani, annak egyharmadán búza, nyolc százalékan pedig ipari növény termesztendő. Új elem volt az is, hogy aki folyó év október 31-ig nem szolgáltatja be, amit kell, azt öt év fegyházbüntetéssel sújtják. Ehhez jött még a közmunka-kötelezettség, és számos, eddig ismeretlen adónem, mint községi adó, megyei adó, útadó, kamarai illeték, továbbá korlátozások egész sora kezdve attól, hogy mezőgazdasági terméket ezentúl hatósági engedély birtokában lehet szállítani, egészen addig, hogy magánfogyasztásra egy gazda évente csak egy disznót vághat.

Az ős, a határidő még messze volt. Steve egyelőre a tavasziakat, többek közt a repcét tette a földbe – ezt az ipari növényt választotta a munkaigényesebb cukorrépa helyett –, de már most főtt a feje a gabonabeadás miatt. Mi lesz az ő sörárpájával? Földjei zömében az van, arra szerződött, de már nemigen veszi át a gyár. Úgy hallotta, nincs is már meg, lebombázták. És alighanem így van, mert írt nekik, és nem válaszoltak. Annak csak elenyésző részét minősítik szükségletnek, vagyis sok mázsa! És potom pénzért! A legjobb volna eladni, és búzát venni helyette. De hogy adhatná el? Csak feketén, ami kockázatos. Szabad piacon semmiképpen, ha egyáltalán lesz szabad piac. Pedig jó lenne, ha lenne. Meg minden úgy lenne megint, ahogy volt, legalább úgy, és búzával mindent meg lehetne váltani.

Májusban aztán szembesült azzal, hogy az új rendszer ennél is rosszabb, mert rosszhiszeműsége épül, és működtetői semmit nem bíznak a véletlenre.

Reggel volt, és jómaga éppen otthon. Kukoricát ekekapázni indultak volna Mihállyal. A kapát már feltették a kocsiderékba, és a lovat is befogták a kocsiba, mikor Morzsa vendéget jelzett a kapu felől.

– Nézze meg, ki az! – mondta Steve az öregnek. – És ha már ott van, nyissa ki a nagykaput is. Én addig megtöltöm az abrakos tarisznyákat.

Alaposan megcsappant a zab, be kellett osztani, ha azt akarta, hogy kitartson az újig, ezért, ha tehetett, maga porciózta. – Remélem, Fáni megfoltozta, amelyik kilyukadt.

Még nem volt tele a két tarisznya, mikor Mihály visszajött a kaputól.

– No, ki az, és mit akar? – kérdezte tőle.

– Egy aktatáskás ember meg egy rendőr. Veled akarnak beszélni, azt mondják.

– Rendőr?

– Az.

– És mért nem gyönnék be?

– A kutya miatt. Hogy azt előbb kössük meg.

– Kinyitotta a nagykaput?

– Nem hagyták kinyitni.

– No, ha annyira kellek nekik – mondta Steve. Átadta Mihálynak a tarisznyákat, és a kapuhoz ment.

Morzsának az orosz katona golyója maradandó sántaságot okozott, de három lábon ugrálva is dühödten hajtott.

– Jól van, na. Mars hátra! – szólt rá Steve, mire elhallgatott, és engedelmesen elbicegett. – Jó napot – köszönt Steve előre, a kiskaput kinyitva. – Kihez van szerencsém? – kérdezte az aktatáskás felé fordulva.

Felmérőbiztos vagyok a Járási Közellátási Hivataltól – felelte az. – Ha ez neked szerencse – mormolta félre. Nem viszonzta a köszönést, és a nevét sem árulta el.

Papírt vett elő a táskájából, és olvasta:

– Árvai Steve, Szajla, külterület, Rácfalu-dűlő.

– Stimmel, de Sztív – javította ki a biztost Steve, mert az úgy mondta, ahogy írva van.

– Miféle név ez?

– Angol.

– Maga angol.

– Nem. De mit óhajt felmérni?

– Majd megtudja, csak engedjen be. De előbb kösse meg azt a dögöt!

– Nem bántja az már magukat.
 – Csak kösse meg!
 Steve habozott.
 – Ez parancs – szólalt meg a rendőr.
 – Az én portámon én parancsolok.
 – Most nem – szögezte le a biztos.
 Steve indult volna hátra Morzsát megkötni, de a rendőr megállította.
 – A kaput addig is csukja be!
 Steve eleget tett a felszólításnak.
 – Tessék – mondta újból kinyitva a kiskaput, mikor visszatért.
 A vendégek a nagykapuhoz támasztották a biciklijüket, és bejöttek az udvarba.

– Felmérem, mije van, mi terménye, állata, élleme, munkaeszköze. Kötelessége engem a portáján kalauzolni, és mindent megmutatni. Figyelmeztetem, hogy ne titkoljon el semmit, ne vezessen félre, mert az büntetőjogi következményeket von maga után. – Szünetet tartott. – Megértette?

– Igen – felelte Steve, miután nyelt egyet. Lett volna kérdése, de megtanulta már, hogy Magyarországon jobb nem kérdezni a hatóságot. Már így is hibát követett el azzal, hogy azt mondta, itt ő parancsol. – Mivel kezdi?

– Szemes terménnyel.
 – Akkor először a csűrbe menünk, ott a hombár.
 – Ki tartózkodik még magán kívül a tanyában? – állt meg a biztos a tornác előtt.
 – A feleségem, két kiskorú fiam és két munkásom, egy férfi és egy nő.
 – Ők most hol vannak?
 – A feleségem a gyerekekkel a házban, a munkásaim a hátsó udvaron.

– Hívja őket ide össze, nehogy közben eldugjanak valamit. Rendőr elvtárs, menjen a gazdával!

Steve hátrament a rendőrrel, de eltartott egy darabig, míg visszatértek Mihállal és Fánival. A lovakat ugyanis előbb ki kellett fogni, Fáni pedig a kertben kapált, és nem találták mindjárt.

A rendőr követte a házba is Steve-et, ahonnan megint nem jöttek ki azonnal, mert Júlia először nem értette, miről van szó, Jancsika pedig idegent látva sírva fakadt, és Georgie is vonakodva engedelmeskedett.

A biztos idegesen topogott kint.
 Júlia köszönt neki, de az ő köszönését sem fogadta.
 – Álljanak ide sorba a fal mellé – rendelkezett –, és maradjanak itt, amíg engedélyt nem adok, hogy oszolhatnak. No, akkor menjünk abba a csűrbe – fordult Steve-hez.

A rendőr ott maradt őrködni.
 Ez magának csűr? – jegyezte meg a biztos a csűrt megpillantva. – Ez inkább egy emeletes ház.

Steve nem szólt semmit.
 – Hm, traktor is van! – állapította meg a biztos a kocsiszínrészen áthaladva.

– Tessék – mondta Steve, és az ajtaját kitarva beengedte a hombárba.
 – Ez búza, ez árpa, ez zab – mutatott a rekeszekre.

– Látom, nem vagyok vak.
 – És hogy méri meg, melyik hány mázsa, hány kiló?
 – Sehogy.
 – Akkor honnan tudja majd?
 – Onnan, hogy megsaccolom. Vagy lát itt nálam mérleget? Még csak az kellene, hogy mérleget hurcoljak magammal!

Nagy alakú, rubrikás tömböt vett elő és tintaceruzát. Kinyitotta, és látni lehetett, hogy indigó van az oldal alatt, és azt is, hogy már ki van töltve a fejrész.

– Búza négy mázsa – és írta volna, de a ceruza nem fogott. Megnyálazta. – Tehát búza négy, árpa nyolc, zab másfél.

Az árpa feleannyi sincs, és a zab is kevesebb – észrevételezte Steve. A biztos megrovóan nézett rá.

– Ha nem ért egyet, fellebbezhet. Hét napon belül. Másolatot kap.
 És így zajlott a többivel is: a szénával, lucernával, szalmával, kukoricával, krumplival, liszttel, zsírral, babbal. Mindent többnek vett, mint amennyi volt.

Kivételt csak az állatok és a munkaeszközök képeztek, amelyeket darabra meg lehetett számolni. Bár a baromfi, a tyúk, a kacsza gondot okozott, mert nem állt egy helyben, mozgott, járkált közben, és a biztos többször elvettette a számlálást, de mindig az állam javára, mert mindig több jött ki neki, mint Steve-nek, aki magában szintén számolt.

Az éléskamrában kevés kolbászt talált, és nem akarta elhinni, hogy azért, mert a többi már megették. Azt is kételkedve fogadta, hogy annyi az összes krumplijuk, amennyi a pincében van. Meg volt győződve

róla, hogy eldugták valahova, ám hiába kutakodott kint is, még az egyelőre temetetlen bunkerban is. Végül azzal adta fel a keresést, hogy valamelyik kazal alatt lehet elásva, azok széthányását azonban már nem rendelte el, mert túl sok időt vett volna igénybe, és neki még Terpesre is mennie kellett.

Dél is elmúlt, amikor befejezettnek nyilvánította a felmérést, és távozott a rendőrrel.

Steve-et megviselte a látogatás. Fájjalta az idővesztéséget, a munkakiesést, maga az eljárás, az önkény, ez a durva beavatkozás az életébe pedig felháborította, és többször volt azon a ponton, hogy felkap egy husángot, és elkergeti ezt az embert, aki úgy viselkedett, mintha itt minden az övé volna. Talán meg is cselekszi, ha nincs vele rendőr, vagy nem gondol rá, hogy ezzel még nagyobb bajba sodorja magát a családját.

Júlia nagyjából ugyanígy volt ezzel, bár őrizet alatt lévén neki erre nem lett volna lehetősége, de különben is távol állt tőle minden erőszak, így aztán csak erősen imádkozott, hogy Steve ne csináljon semmi butaságot, mialatt Jancsika miatt gyötrődött, aki megszemjázott, ám a rendőr nem engedélyezte, hogy vizet hozzon neki.

Mielőtt Steve Mihállyal újra befogott volna, mindnyájan bementek a házba, és megebédeltek. A főzés elmaradt, ezért hideget, csak aludt-tejet ettek kenyérral. Jancsikának nem kellett, és lekváros kenyeret kapott helyette. A többiek buzgón kanalazták, de az esemény hatása alatt némán, nyomott hangulatban. Csak Júlia beszélt, de ő is csak Jancsikához. Steve komoran hallgatott. Meg se várta a végén a hálaadó imát, mikor végzett a magáéval, intett Mihálynak, felálltak, és szó nélkül kimentek. Miután kigördültek a kapun, és Mihály azt becsukva felült mellé a bakra, az ilyenkor szokásos Isten segíts se hagyta el az ajkát, hanem csak meglegyintette az ostorral a Lepke farát.

Este a vacsoránál sem lehetett a szavát venni. Csak akkor szólalt meg végre, mikor lefeküdtek. Nem mindjárt, hanem sok forgolódás után. Megint egy szobában háltak, de ki-ki a maga ágyában, miután Júlia átengedte a szobáját Jancsikának.

– Aلسzol? – kérdezte.

– Nem – felelte Júlia.

– Nem kéne mégis elmenni?

– Elmenni? Hova?

– Hát, vissza, Kaliforniába.

– Az csak neked meg Georgie-nak lenne vissza.

– Jó, nekünk vissza, nektek meg el.

– Itt hagyni mindent?

– Igen.

– Földet, tanyát, Magyarországot?

– Igen.

– De mért?

– Nagyon rossz érzésem van.

– Mi?

– Az, hogy itt kutya világ lesz. Nem hagynak élni. Elvesznek mindent, kifosztanak bennünket. Azt csinálják majd, mint Oroszországban.

– De hisz magad mondtad, hogy itt nem lesz kommunizmus. Nem engedni a Nyugat, nem hagyja veszni Magyarországot. A szüleidnek is azt írtad, mikor hívtak bennünket.

– Lehet, hogy tévedtem.

– A mai miatt mondd?

– Igen.

– Hát szörnyű volt, ahogy az az ember rendőrrel jött ide, aztán ahogy kutakodott, és mindent felírt.

– És mindenből többet a valóságosnál.

– Meg ahogy bánt velünk. Összetereltek bennünket. És a rendőr azt se engedte meg, hogy vizet hozzak Jancsikának.

– Mintha elköveltünk volna valamit, mintha bűnözők lennénk.

– Még szerencse, hogy nem vittek el semmit.

– Egyelőre.

– Ezt hogy érted?

– Úgy, hogy ez csak a kezdet.

– A beszolgáltatásra gondolsz?

– Arra is.

– De állítólag csak az kell nekik, amink a szükségleten felül van.

– És ki szabta meg, mi a szükséglet? Ők. Azonkívül a sörárpa, ami-be fektettünk, és amire építettünk, az szinte mind azon felül van.

– Az igaz.

– Miből lesz jövedelmünk ezután?

– Fizetnek majd érte, nem?

– Igen, de nagyon keveset. Arra se lesz elég, hogy azon búzáat vegyünk, hogy teljesíthessük a búzabeadást. Jövőre meg még rosszabb lesz, mert előírják, miből mennyit vessünk.

– De csak nem marad így. Ezek átmeneti intézkedések az ország nehéz gazdasági helyzete miatt.

– Ezt csak mondják, és először én is elhittem, de ez csak mese. Nem hagyják abba, egyre jobban belelendülnek.

– Gondolod?

– Igen. Tudod, hogy szólította a biztos a rendőrt? Úgy szólította, hogy rendőr elvtárs. Bizony, már a rendőrség is a kommunisták kezén van.

– Nem engedjük, hogy egészen átvegyék a hatalmat. Majd megint lesznek választások, és leszavazzuk őket.

– Füttyülnek ezek arra, mit akarunk mink, mit akar a nép. Tönkretesznek bennünket, a végén földönfutók leszünk. Én ezt nem akarom megélni. Nem ezért gyöttem az ókontriba.

– Túl sötéten látsz.

– Nem, csak olvastam, és neked is meséltem, mit csináltak Oroszországban.

– Ez nem Oroszország.

– Nem, hanem egy kis ország, Oroszország meg egy nagy birodalom volt, és mégis elintézték. Azonkívül ott se voltak hülyék az emberek.

– Még nincs úgy, mint Oroszországban.

– Nincs, éppen ezért kéne most elmenni, mert amikor úgy lesz, akkor már késő lesz, akkor már lehet. Lezárják a határokat, aztán se ki, se be. Tudod te, hogy Oroszországban egyik városból a másikba se mehetsz engedély nélkül?

– Hát, ha úgy lesz, én akkor is maradnék inkább. Nem tudnám itt hagyni az apámat, a húgaimat. Meg visszatartana az is, ahogy a szüleid jártak a testvéreiddel. Hogy azok már nem akartak magyarok lenni, hogy megtagadták Magyarországot, először még Jim bátyád is, pedig az itt született. Nem szeretném, ha megélném ott, hogy Jancsikánk egy nap elém áll, és bejelenti, hogy ő már nem magyar.

– Mindegy, hogy minek tartaná magát a gyerek, fő, hogy elégedett, boldog felnőtt legyen belőle. Ez aztán végképp nem ok arra, hogy itt rekedjünk. Sőt, mondok valamit, ami Jancsikát illeti, ha másért nem is, éppen miatta kellene mindenképpen elmennünk.

– Miatta?

– Igen. Hogy ne itt nőjék fel, hogy ne nyomorítsák meg.

– Szerintem nem fájulnak odáig a dolgok. De ha netán mégis, akkor ezt nagyon meg kell gondolni.

– Akkor már meggondolhatod.

A beszélgetés ezzel a mondattal megfeneklett. Júlia még felfogta az értelmét, de úgy elálmosodott, hogy a benne rejlő ironiát már nem.

Steve nem ilyen lezárást akart. Nem sikerült a párját meggyőznie, de remélte, hogy érvei hatására fontolóra veszi, amit javasolt. Várt egy darabig, de minthogy nem szólt többé, nem folytatta a győzködést. Annál is kevésbé, mert maga sem volt egészen bizonyos benne, hogy ezt kell tenniük, hogy ez volna a megoldás. De tovább foglalkoztatta a dolog, és töprengve bámult a sötétbe, még azt követően is, hogy mint az egyenletes szuszogásból megállapította, Júlia elaludt.

Magyar Napló, 2017/10.

Oravecz Imre 1943-ban született Szajlán. Verset és prózát egyaránt ír. Kossuth-díjas.